

ORTAÖĞRETİM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ PROGRAMLARINDA HZ PEYGAMBER ÖĞRETİMİ

Mustafa BAYAR

Özet

İnsanlar için üstün ahlak örneği olan Hz Muhammed, Allah tarafından gönderilen son peygamberdir. Hz Peygamberin görevi, Allah'ın mesajlarını insanlara tebliğ etmek ve yaşayarak insanlara örnek olmaktır. Kuran'ın dolayısıyla İslam'ın doğru anlaşılabilmesi ve uygulanabilmesi için Hz Peygamberin bütün yönleriyle tanınması gerekir. Bu makalenin amacı ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programları çerçevesinde Hz Peygamber öğretiminin örgün din eğitimi içerisindeki durumunu incelemektir. Araştırma, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin zorunlu olarak okutulmaya başlandığı 1982 yılı ve sonrası Ortaöğretim müfredat programları ile sınırlıdır.

Anahtar Kelimeler: Hz Peygamber öğretimi, program, Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, örgün eğitim.

The Prophet Teaching in the Curriculums of Secondary Education Religious Culture and Ethics Knowledge

Abstract

The Prophet Muhammad who is the superior moral example for the people is the last prophet sent by God. Prophet's mission is to preach God's message to people and to be an example. Therefore, all aspects of the Prophet must be recognized to understand correctly of Islam and the Qur'an. The aim of the essay is to examine the state of the Prophet Muhammad's teaching in the formal education within the framework of programs in Secondary Education Religion Culture and Ethic Knowledge. The research is limited with the Secondary Education Curriculum that began to be taught as a compulsory Religious Culture and Moral Knowledge Course in 1982 and than.

Key Words: The Prophet teaching, curriculum, Secondary Education Religion Culture and Ethic Knowledge, formal education.

Giriş

Allah sonsuz rahmetinin bir tecellisi olarak insanoğluna dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamaları için peygamberler ve ilahî kitaplar göndermiştir. Peygamberlerin temel görevleri Allah'tan aldıkları ilahî mesajları insanlara ulaştırmak, açıklamak, hakikat yollarını göstermek, inananlara önderlik ve örneklik yapmaktır. Son peygamber olan Hz Muhammed'te aynı misyonu yerine getirmiş, kendisine inanan insanlara rehberlik ederek, onlara örnek bir hayat sergilemiştir.

Kendini özdeşleştirmek, örnek almak insanın doğasında vardır. Hz Muhammed, Kuran tarafından insanlığa bir hayat modeli olarak sunulmuştur. "Andolsun ki, Allah'ın resulünde sizin için Allah'ı ve ahireti arzu eden ve Allah'ı çok zikreden

kimseler için güzel bir örnek vardır"¹ ayeti bu duruma işaret etmektedir. Kuşkusuz bu örneklik, sadece Hz Muhammed'in çağdaşlarını değil, daha sonra gelen nesilleri de içine almaktadır. Hz Muhammed'in örnek oluşu bütün durumlar ve koşullar için geçerli olan, zaman üstü bir muhtevaya sahiptir.² Bu nedenle inanan insanların ideal bir Müslüman olabilmesi ve Hz Peygamberi örnek alabilmesi, O'nu tanımaları, ilke ve davranışlarını doğru anlamaları ve uygulamaları ile mümkün olacaktır.

Aynı zamanda İslam'ın doğru anlaşılması Kuran ve sünnetin doğru anlaşılmasına bağlıdır. Kur'an'ın doğru anlaşılmasında da sünnetin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Hz Peygamberin risalet hayatı Kuran'ın uygulamaya geçirilmesinden ibarettir. Dolayısıyla Hz Peygamberin hayatını sağlıklı bir şekilde tanımak hem Kuran'ın ve Sünnetin doğru anlaşılmasını hem de gerçek İslami anlayış ve yaşayışın belirlenmesini kolaylaştıracaktır.³

Hz Peygamberin "örnek bir model olarak" çağın idrakine sunulmasında en büyük problemlerden biri O'nun hayatının yanlış anlaşılması veya abartılı olarak anlatılmasıdır. Müslümanların Hz Peygamberi yüceltmek amacıyla yaşadığının ötesinde mucize temelli bir anlatımı benimsemeleri; karşımıza yaşanamayan, ulaşılamayan her anı mucizelerle dolu insanüstü özelliğe sahip bir peygamber inancı ve anlatımı ortaya çıkarmıştır. Bu tür peygamber imajı O'nun hayatının örnekliğini yoksun bıraktığı gibi, gelecek nesillerinde O'nu örnek almalarında önemli bir engel olarak durmaktadır.⁴ Nitekim birçok eserde Hz Peygamberin yek pare nurdan olduğu, gölgesinin bulunmadığı, yürürken ayaklarının iz bırakmadığı, geriye dönmekten de arkasını görebildiği vb birçok doğüstü nitelikler atfedilmiştir.⁵

Hâlbuki Kuran sürekli olarak gerçekçi, makul, inşani ve ahlaki özellikleri ön plana çıkaran bir peygamber anlayışını ısrarla vurgulamasına rağmen; günümüz İslam dünyasında olağanüstü özelliklere sahip peygamber telakkisinin devam ettiği görülmektedir.⁶ Dolayısıyla Hz Peygamberin bireysel, toplumsal ve evrensel boyuttaki söz ve davranışlarının maksada uygun bir şekilde anlaşılması, Onun tarihi şahsiyeti ve örnekliğinin bugünkü nesle doğru bir şekilde aktarılması, ifrat ve tefrite

* Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Eğitimi Bilim Dalı Doktora Öğrencisi

¹ Ahzab 33/21

² Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kuran Dili*, C: VI, s. 76; Muhammed Esed, *Kuran Mesajı*, İstanbul, 1999, İşaret Yayınları, s. 854

³ Ramazan Buyrukçu, "Çağımızda Hz Peygamberi Anlamak ve Anlatmak", III. Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğler (2000), Isparta, 2001, s. 117

⁴ Mehmet Azimli, *Siyeri Farklı Okumak*, s. 13; Bu anlayışın ortaya çıkmasının sebepleri hakkında Bkz: Bünyamin Erul, "Hz Peygamber'in Risale Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım" *Diyanet İlmî Dergi* (Peygamberimiz Hz Muhammed Özel Sayısı), Ankara, 2003, s. 33-34; Hacı Musa Bağcı, "Modern Dünyada Peygamber Algısı", *Eski-Yeni, Üç Aylık Düşünce Dergisi*, sayı: 17; İlkbahar 2010, s. 76

⁵ Mesut Okumuş, "Hz Peygamberin Örnek Ahlaki Kişiliğinden Kesitler", *Diyanet İlmî Dergi*, Cilt: 39; Sayı: 2, 2003, s. 32; Hayri Kırbaçoğlu, "Hz Peygamber Tasavvurumuzun Dönüşümü: Paradigmadan Paragona, Paragondan Kozmik İlkeye" IV. Kutlu Doğum Sempozyumu (19-20 Nisan 2001), Isparta, 2002, s.131-133; Ahmet Yıldırım, "Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları", Ankara, 2009, s. 125-132

⁶ Bağcı, a.g.m., s. 77; Kırbaçoğlu, a.g.m., s. 136

düşmeden Kuran'ın sunduğu şekilde bir peygamber tasavvurunun oluşturulması her geçen gün daha da önemli bir hale gelmektedir.

Bu bağlamda örgün eğitim kurumlarında Anayasal zorunluluk olarak okutulan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde doğru bir peygamber tasavvurunun oluşması için Hz Peygamberle ilgili konulara yeteri kadar yer verilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda Hz Peygamber ile ilgili yer verilen konuların öğretiminin neliği ve nasılığı da önem arz etmektedir. Özellikle Ortaöğretim seviyesinde Hz Muhammed'in hayatının, kişiliğinin ve insanlara örnekliğinin bilimsel kriterler çerçevesinde öğrencilere okutulması toplumda doğru bir peygamber anlayışının oluşturulmasına da katkı sağlayacaktır.

Makalemizde, Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programlarında yer alan Hz Peygamberle ilgili konuların, öğrencilerde sağlıklı bir peygamber imajının oluşması için yeterli olup olmadığının incelenmesi, varsa eksikliklerin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1-Ortaöğretim DKAB programlarında her sınıf düzeyinde Hz Peygamberle ilgili konulara yer verilmiş midir?

2-Programlarda Hz Peygamber öğretimine ne kadar bir süre/ders saati ayrılmıştır?

3-Programlarda Hz Muhammed'in hayatı kronolojik bir şekilde mi yer almıştır? Yoksa O'nun kişiliği, örnekliği ve ahlaki vasıflarına yönelik konu çeşitliliğine de yer verilmiş midir?

Araştırmamız, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin zorunlu olarak okutulmaya başlandığı 1982 yılı ve sonrası Ortaöğretim müfredat programları ile sınırlıdır. Araştırmada doküman inceleme yöntemi kullanılmış ve içerik analizi yapılmıştır.

1982 Ortaöğretim DKAB Programında Hz Peygamberle İlgili Konular

Liselere din dersi ilk defa 1967 yılında isteğe bağlı olarak konulmuştur. Aynı yıl hazırlanan ve üç yıl denendikten sonra kesin şekli verilecek olan din dersi programı 1976'ya kadar yürürlükte kalmıştır. 1976'daki program ise isteğe bağlı din dersi ve mecburi ahlak dersinin birleştirilerek zorunlu hale getirildiği 1982'ye kadar uygulanmıştır.⁷ 1982 yılında hazırlanan Din ve Ahlak Bilgisi⁸ programı ise 1986 ve

⁷ Nurullah Altaş, *Gençlik Döneminde Din Olgusu ve Liselerde Din Öğretimi*, Ankara, 2004, s. 18,24,45; Recep Kaymakcan, *Türkiye'de Din Eğitiminde Çoğulculuk ve Yapılandırıcılık: Yeni Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı Bağlamında Bir Değerlendirme*, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7/1, 2007, s.179; Tuğrul Yürük, "İlk ve Orta Öğretimde Din Öğretimi: Din Dersleri", *Din Eğitimi (El Kitabı)*, Editör: Recai Doğan, Remziye Ege, Ankara, 2012, s. 117-118

⁸ Dersin adı daha sonra Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi olarak değiştirilmiştir. Nurullah Altaş, "Ortaöğretimde Din Eğitimi", *Din Eğitimi*, Edt: Mustafa Köylü, Nurullah Altaş, Ankara, 2012, s. 160

1992'de esasla ilgili olmayan bazı sınırlı değişikliklerle birlikte 2005 yılına kadar Ortaöğretimde uygulanmıştır.⁹

Ortaöğretimde yaklaşık 23 yıl uygulanan DKAB dersi programını, Hz Muhammed'le ilgili konuların öğretimi açısından değerlendirmek için DKAB dersinin genel ve özel amaçları ile ilkeleri üzerinde durmak gerekir. Zira öğretim programları amaca yönelik hazırlanır ve programların uygulanması ve değerlendirilmesi amaçlara göre yapılır.

Programda, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretiminin genel amacı: "İlköğretim ve ortaöğretimde öğrenciye, Türk millî eğitim politikası doğrultusunda genel amaçlarına, ilkelerine ve Atatürk'ün laiklik ilkesine uygun din, İslam Dini ve Ahlak Bilgisi ile ilgili yeterli temel bilgi kazandırmak; böylece Atatürkçülüğün, Millî Birlik ve Beraberliğin, insan sevgisinin dini ve ahlaki yönden pekiştirilmesini sağlamak, iyi ahlaklı ve faziletli insanlar yetiştirmektir" şeklinde ifade edilmiştir.¹⁰ Genel amaçlarda; öğrencinin din, İslam dini ve ahlak bilgisi ile ilgili yeterli temel bilgi kazanması, iyi ahlaklı ve faziletli insan olması hedeflenmektedir.

Programda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretiminin genel amacı açıklandıktan sonra genel ilkelerine yer verilmiştir. Programın genel ilkeleri kısmında incelediğimiz konuyla ilgili olarak, " Hz Muhammed'in hayatı ile ilgili konular işlenirken, daima onun örnek ve üstün şahsiyeti esas olarak ele alınacak, bunu belgeleyen olaylardan örnekler verilecektir." ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretiminin özel amaçları arasında da yine konumuzla ilgili "Örnek bir insan olarak Hz Muhammed'in güzel ahlakını, yaşayışını, çeşitli alanlardaki öğüt, görüş ve düşüncelerini bilmek" şeklinde ifade edilmiştir.¹¹

Programın ilke ve özel amaçlarında Hz Muhammed'in örnekliğine, üstün şahsiyetine, güzel ahlakına, öğüt ve düşüncelerinin önemine vurgu yapan mesajlar içerdiği görülmektedir.

Ortaöğretim Programının amaç ve genel ilkelerinde, Hz Peygamberin örnekliğinin önemi belirtilmesine rağmen Hz Muhammed'le ilgili müstakil bir ünite bulunmamakta ancak alt başlıklar altında yer almaktadır. Buna göre;

9. sınıfta "Dinler ve Özellikleri" ünitesinde, "Son Din Müslümanlık" konusu çerçevesinde, İslam'ın doğuşu, ilk Müslümanlar ve Hz Peygamberin aile çevresi hakkında bilgi verilmektedir.

10. sınıfta "Çalışmak ve Üretici Olmak" ünitesinde "Hz Muhammed'in çalışma ile ilgili güzel sözleri" adlı konu yer almaktadır.

⁹ Nurullah Altaş, " Türkiye'de Zorunlu Din Öğretiminin Yapılandırma Süreci, Hedefler ve Yeni Yöntem Arayışı (1980-2001)", *Dini Araştırmalar*, 2002, C.4, sayı:12, s. 154; Yürük, "İlk ve Orta Öğretimde Din Öğretimi: Din Dersleri, s. 118

¹⁰ MEB, *Tebliğler Dergisi*, 29 Mart 1982, sayı: 2109, s. 155; MEB, *Tebliğler Dergisi*, 3 Nisan.1992, sayı: 2356, s. 220

¹¹ MEB, *Tebliğler Dergisi*, 29 Mart 1982, sayı: 2109, s. 160; *Tebliğler Dergisi*, 13.Nisan.1992, sayı: 2356, s. 231-232

11. sınıfta ise, "Evrensel Bir Din Olarak İslamlık" ünitesinde, 'İslami bilgilerin dört ana kaynağı' başlığı altında "Sünnet" konusuna değinilmekte, ayrıca "Adalet, Ahlak ve Din" ünitesinde, 'Hz Muhammed'in adalet konusundaki güzel sözleri' ne yer verilmektedir.

Programın ilke ve amaçlarında "Hz Muhammed'in örnek ahlakı ve üstün şahsiyetine vurgu yapılmakta ise de belirtilen ilke ve amaçların gerçekleştirilebilmesi için Hz Peygamberle ilgili konulara yeteri kadar yer verilmediği görülmektedir. Dolayısıyla programın içeriği, ilke ve amaçlarına uygun olarak oluşturulamamıştır. Hz Peygamberle ilgili yer alan konular arasında da bir bütünlük yoktur. Bu eksiklik yapılan bazı ampirik çalışmalarda da dile getirilmiştir. Öcal tarafından yapılan araştırmada: Öğrenciler, "Peygamber efendimizin hayatını genişçe fakat sadece kronolojik bilgiler halinde değil, örneklik vasfını ön plana çıkarıp yorumlanacak şekilde lise programlarında yer alması gerektiğini" vurgulamak suretiyle bu konunun yetersizliğine dikkat çekmişlerdir.¹² Altaş ve Özdemir tarafından yapılan araştırmalarda da, Hz Muhammed'in hayatı ve öğretileri ile ilgili konuların, öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programına alınmasını istedikleri konular arasında olduğu tespit edilmiştir.¹³ Yine aynı şekilde öğrenciler gibi, öğretmenlerde Lise programında Hz Muhammed'in hayatının bütünlük içinde yer verilmesi gerektiğini savunmuşlardır.¹⁴

Eğitim programları oluşturulurken toplumun sosyo-kültürel şartlarını, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almak gerekir. Öğrencinin hayatı için anlam taşımayan unsurlar, öğrenme konusunda çoğu zaman sorun teşkil edebilmektedir. Çünkü öğrenci, öncelikle kendi ihtiyacını karşılayacağı bilgileri anlamlı bulmaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin gelişimi, ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmadan hazırlanan programlar uygulanabilir olmadığı gibi, öğretimde başarıyı da engellemektedir.¹⁵

1982'de hazırlanıp, 2005 yılına kadar uygulanan DKAB Ortaöğretim programının genel amaçları, ilkeleri ve içeriği bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bizlere dersin doğrudan İslam dinini benimsetmeye çalışan bir ders olmadığı, özellikle görev merkezli vatandaşlık konularına detaylı olarak yer verildiği gözlenmektedir.¹⁶ Din ve İslam hakkında bilgi verme hedeflendiği, din eğitimiyle ilgili ileri düzeyde kavrama, yorumlama, analiz gibi bilişsel amaçlara ve duyuşsal boyuta fazlaca önem

¹² Mustafa Öcal, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Ulaşılmaması Gereken Hedefler ve Gerçekleşme Oranları", Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitimi ve Öğretiminin Problemleri, İBAV Yayınları, Kayseri, 1998, s. 114.

¹³ Nurullah Altaş, Gençlik Döneminde Din Olgusu ve Liselerde Din Öğretimi, s. 150-155; Saadettin Özdemir, Ortaöğretim Gençlerinin Din Öğretimi İhtiyaçları, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1998, sayı: 5, s. 225

¹⁴ Nurullah Altaş, Gençlik Döneminde Din Olgusu ve Liselerde Din Öğretimi, s. 189

¹⁵ Ramazan Buyrukçu, "Ortaokullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimine Genel Bir Bakış", Dini Araştırmalar, c:2, sayı: 4, 1999, s. 189

¹⁶ Suat Cebeci, Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi, Ankara, 1996, s. 132

verilmediği söylenebilir.¹⁷ Bu bağlamda Hz Peygamberle ilgili konuların muhteva itibari ile dar ve sınırlı olarak yer aldığı, davranış kazandırmaktan ziyade bilgilendirme amacı taşıdığı görülmektedir. Eğitim etkinliklerini ve öğretim programlarını sadece bilgilendirme amacına yönelik olarak hazırlanması, eğitimi ezberciliğe teşvik etmekte, bireysel düşüncenin gelişimini ve üretkenliği engellemektedir. Hâlbuki modern eğitim, bilgi ile birlikte davranış kazandırmayı, bilgi aktarma yerine bilgi üretmeyi amaçlamaktadır.

2005 ve 2010 Yıllarındaki Ortaöğretim DKAB Programlarında Hz Peygamberle İlgili Konular

Çağımızda hızla gelişen bilim ve teknoloji, eğitimin her alanını etkilemekte ve özellikle eğitim yaklaşımlarında köklü değişimleri zorunlu kılmaktadır. Eğitimde yaşanan bu gelişmeler din eğitimi açısından bazı değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda 2005 yılında Lise DKAB öğretim programı yenilenmiştir.¹⁸ 2010 yılında yapılan program değişikliği¹⁹ bu programın felsefesine sadık kalınarak yapılmış ve Hz Muhammed öğrenme alanındaki değişiklikler bazı kazanımların farklı şekilde ifade edilmesi veya bazı kazanımların ilavesi şeklinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla 2005 ve 2010 yıllarında kabul edilen programlarda Hz Peygamberle ilgili konuların içerik bakımından aynı olduğu görülmektedir. Son değişiklikler yeri geldikçe dipnot halinde belirtilmeye çalışılacaktır.

Program hazırlanırken temel alınan yaklaşım eğitsel yaklaşım ve dinbilimsel yaklaşım olmak üzere iki başlıkta ayrıntılı bir şekilde yer almıştır.

Eğitsel yaklaşım olarak; öğrenciyi merkeze alan yapılandırmacı yaklaşım, çoklu zekâ, öğrenci merkezli öğrenme, kavramsal yaklaşım gibi yaklaşımlar dikkate alınmıştır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrenme sürecinde ön bilgileri harekete geçirme, gelişim düzeyini dikkate alma, etkili iletişim kurma, anlam kurma, uygulama ve değerlendirme önemli kavramlardır. Öğrenci merkezli öğrenmeyi temel alan yapılandırmacı yaklaşım, öğrenme sürecinde öğrenci katılımına ve öğretmenin rehberliğine ağırlık vermektedir.

Dinbilimsel yaklaşım olarak, Kur'an merkezli, birleştirici ve mezhepler üstü bir yaklaşım benimsenerek İslam kaynaklı bütün dinsel oluşumları kuşatacak kök değerler öne çıkarılmış; inanç, ibadet ve ahlak alanlarıyla ilgili bu değerlerin, Ku-

¹⁷ Recep Kaymakcan, "Türk Gençlerinin Din Eğitimi Algılaması", *Marife*, Yıl: 6, Sayı: 2, 2006, s. 119; Mehmet Zeki Aydın, "Program Geliştirme Açısından Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programı", *Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitimi ve Öğretiminin Problemleri*, İBAV Yayınları, Kayseri, 1998, s. 194-202.

¹⁸ Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 31.03.2005 tarih ve 16 sayılı kararı ile yürürlüğe girmiştir. *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı*, Devlet Kitapları, Ankara, 2005

¹⁹ Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 30.12.2010 tarih ve 329 sayılı kararı ile yürürlüğe girmiştir. *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı*, Devlet Kitapları, Ankara, 2010

ran'la ve Hz. Peygamberin çabalarıyla oluşturulan ve bütün Müslümanları birleştiren ortak paydalar olmasına özen gösterildiği belirtilmiştir.²⁰

Öğretim Programı oluşturulurken, içeriklerin düzenlenmesinde eski Ortaöğretim programlarından farklı olarak, tematik yaklaşım göz önüne alınmış ve bu çerçevede öğrenme alanları belirlenmiştir. Programda öğrenme alanı; birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapı olarak tanımlanmıştır. DKAB dersi için yedi öğrenme alanı belirlenmiş olup, "İnanç, İbadet, Hz. Muhammed, Vahiy ve Akıl, Ahlak ve Değerler, Din ve Laiklik, Din, Kültür ve Medeniyet" alanlarından oluşmaktadır.

İncelediğimiz Hz Muhammed öğrenme alanıyla ilgili olarak programda, "Hz. Muhammed, Allah'ın insanlara gönderdiği son peygamber olduğu, getirdiği mesajla insanlığa önemli katkılarda bulunduğu, inanan ve inanmayan pek çok insanın saygısını kazandığı, İslam dininin doğru anlaşılması ve uygulanmasında en güzel örnek olduğu, fikir ve davranışlarıyla günümüz insanını etkilemeye devam ettiği" ifade edilmiştir.

Hz. Muhammed öğrenme alanı, "Hz. Muhammed'in Hayatı, Kur'an'a göre Hz. Muhammed, Hz. Muhammed'in Örnekliliği ve Hz. Muhammed'i Anlama" ünitelerini içermektedir. Programda öğrenme alanıyla ilgili olarak 9. sınıfta Hz Muhammed'in Hayatı anlatılmakta, 10. sınıfta Hz Peygamberin peygamberlik ve insani yönlerine Kuran perspektifinden bakılmakta, 11. sınıfta Hz Muhammed'in örnekliliği üzerinde durulduktan sonra, 12. sınıfta Hz Muhammed'in nasıl anlaşılacağı yer almaktadır. Bütün sınıflarda Hz Muhammed ile ilgili konulara kesintisiz bir şekilde yer verilmesi Hz Peygamberin bütün yönleri ile bilinmesi ve tanınması açısından önemli olduğu söylenebilir.²¹

Programda Hz Muhammed öğrenme alanına yer verilmesi, toplumumuzda son yıllarda gelişen peygambere gösterilen ilginin tezahürü olarak görülebilir. Ayrıca "Kur'an'a Göre Hz. Muhammed", "Hz. Muhammed'in Örnekliliği" ve "Hz. Muhammed'i Anlama" üniteleri, doğru bir peygamber ve sünnet anlayışının gelişmesine katkı sağlaması açısından olumlu olarak değerlendirilebilir.²²

Programda, her bir öğrenme alanının altında yer alan ünite ve konular için kazanımlar belirlenmiştir. Kazanımlar, eğitim sürecinin sonunda öğrencilerin edinecekleri bilgi, değer, beceri ve tutumlarını kapsamaktadır. Bu sebeple, öğrencilerin öğrenme alanlarındaki gelişmeleri, kazanımların edinilmesine bağlıdır.

²⁰ 2005 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 12-13; 2010 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 10-11.

²¹ 2005 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 19-20; 2010 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 16-17.

²² Recep Kaymakcan, *Yeni Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı İnceleme ve Değerlendirme Raporu*, Eğitim Reformu Girişimi, İstanbul, 2007, s. 22-23; Zübeyir Bulut, *"Yeni Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Kuramsal Temeli ve İnanç Öğrenme Alanının Değerlendirilmesi"*, *Türkiye'de Okullarda Din Eğitimi*, İstanbul, 2011, s. 192.

Kazanımlar, programda öğrencilerin gelişim düzeyine ve öğrenme alanının özelliğine göre 9. sınıftan 12. sınıfa kadar verilmiş olup, kazanımların yazımında bir mantık bütünlüğü de gözlemlenmiştir.²³

Hız Muhammed Öğrenme Alanıyla ilgili ünitelerin kazanım sayılarını aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 1: Hız Muhammed öğrenme alanı kazanım sayıları ve Ders Saati

Öğrenme Alanı	Sınıflar	Üniteler	2005 Programına Göre ²⁴		2010 Programına Göre ²⁵	
			Kazanım Sayısı	Ders saati	Kazanım Sayısı	Ders saati
Hz. Muhammed	9	Hız Muhammed'in Hayatı	8	6	8	6
	10	Kuran'a Göre Hız Muhammed	5	4	4	4
	11	Hız Muhammed'in Örnekliliği	6	6	7	6
	12	Hız Muhammed'i Anlamak	7	6	7	5
TOPLAM			26	22	26	21

Hız Muhammed öğrenme alanı 2005 programında 22, 2010 programında 21 saat olarak yer almakta, kazanım sayısı her iki programda da aynı olduğu görülmektedir. Ortaöğretim DKAB dersinde toplam ders saatinin 144 ve toplam kazanım sayısının 214²⁶ olduğu dikkate alındığında "Hız Muhammed Öğrenme Alanı" ders saati açısından yaklaşık % 15, kazanım sayısı açısından % 12 oranında temsil edilmektedir.

Şimdi Hız Muhammed öğrenme alanının daha iyi anlaşılması için sınıflara göre ünite açılımları ve kazanımlarını incelemeye çalışalım.

Tablo 2: 9. Sınıf Kazanım ve Ünite Açılım Tablosu

KAZANIMLAR	HZ. MUHAMMED'İN HAYATI
1.Hz. Muhammed'in doğduğu dönemin sosyal, kültürel, ekonomik ve dinî özelliklerini tanıtır.	1-Hz. Muhammed'in Doğduğu Ortam
2.Hz. Muhammed'in çocukluğu, gençliği, peygamberlik öncesi hayatı ve ailesini ana hatları ile tanıtır.	2- Hz. Muhammed'in Doğumu Çocukluğu ve Gençliği
3.Hz. Muhammed'e gelen vahyin mahiyetini ve nasıl başladığını açıklar.	3- Hz. Muhammed'e Vahyin Gelişi
4. Medine'ye hicretin sebep ve sonuçlarını açıklar.	4- Hz. Muhammed'in Hicreti
5.Hz. Muhammed'in Medine'de toplumsal barışa yönelik faaliyetlerini yorumlar.	5- Hz. Muhammed'in Toplumsal Barışa Yönelik Etkinlikleri
6.Hz. Muhammed'in İslam'ı yaymaya yönelik çabalarını ve gerekçelerini açıklar.	6- Hz. Muhammed'in İslam'ı Yayıma Çabaları
7.Veda Hutbesi'nin insan hakları bakımından değerini irdeler ve günümüz insan hakları ile karşılaştırır.	7- Veda Hutbesi'nde Evrensel Mesajlar
8.Hz. Muhammed'in vefatını ve bunun Müslümanlar üzerindeki tesirlerini değerlendirir.	8- Hz. Muhammed'in Vefatı Okuma Metni: Eş Olarak Hz. Hatice

²³ 2010 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 19

²⁴ 2005 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 19

²⁵ 2010 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 26-27

²⁶ 2005 Ortaöğretim DKAB Programında toplam kazanım sayısı 220 olarak belirlenmiştir.

Tabloda da görüldüğü üzere ünite konuları ve kazanımlar 9. sınıf seviyesine uygun olduğu gibi temel alınan eğitimsel ve dinbilimsel yaklaşımlara da uygundur. Öncelikle öğrencilerin; eleştirel düşünme, araştırma, mekân, zaman ve kronolojiyi doğru algılama becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Ayrıca verilecek değer olarak gerçek sevgisi ve sorumluluk belirtilmiştir. Örnek etkinlik olarak, öğrencilerden Hz Muhammed'in kimlik kartını²⁷ çıkarmalarının istenmesi önerilmektedir. Yine programda "Hz. Muhammed'in Doğduğu Coğrafyayı Tanıyoruz", "Hz. Muhammed'in Doğduğu Ortamı Tanıyoruz", "İlk Vahiy", "Hz. Muhammed'i Tanıyalım", "Önemli Merkezlerin Resimlerini Panoya Asıyoruz", "Edebiyatımızda Hz. Muhammed" adlı etkinlikler örnek olarak verilmiştir.

Bu üniteye öğrencilere; Hz Muhammed'in doğduğu ortamın özellikleri, çocukluğu- gençliği, peygamberlik öncesi hayatı, ilk vahyin gelişi ve içeriği, sebep ve sonuçları ile hicret olayı tanıtılmaya çalışılmıştır. Hz Peygamberin Ensar ve Muhacirler arasında İslam kardeşliğini oluşturması, savaş halinde olan Medine kabilelerini barıştırması ve Medine'deki Yahudi ve Hıristiyanlarla birlikte yaşama adına "Medine Sözleşmesi" yapması gibi toplumsal barışın kurulmasına yönelik faaliyetlerine de yer verilmiştir. Toplumsal barışa önem vermesi, birlikte yaşama kültürünün gelişmesi noktasında Hz Peygamberin örnekliği, günümüz insanının kardeşlik ve hoşgörü duygularını geliştirerek bir arada yaşama düşüncelerini güçlendirmeye katkı sağlayacağı söylenebilir.

Veda hutbesi ve Hz peygamberin vefatı konuları da bu ünitenin önemli başlıklarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda 7. kazanımda Veda Hutbesi'nin insan hakları bakımından değerinin irdelenmesi ve günümüz insan hakları ile karşılaştırılması- na vurgu yapılmıştır. Veda Hutbesinin Peygamberimizin 23 yıldan beri yaptığı ilahi duyurunun ana noktalarını dile getirmesi bakımından İslam tarihinde önemli bir yere sahiptir. Veda Hutbesinde Hz Peygamber, insanların eşitliğine, can, mal, namus, şeref, haysiyet ve özgürlüklerin dokunulmaz olduğuna, kadın haklarına dikkat çekmiş; kan davası, zulüm, haksızlık gibi insan onuruyla bağdaşmayan ve toplumda huzursuzluğa yol açan bütün davranışları yasaklamıştır. İnsan haklarını ihlal edildiği günümüz dünyasında insan haklarına saygılı, bilinçli bireyler yetiştirme açısından bu konuların ne kadar önemli olduğu bir gerçektir.

2010 Öğretim Programında 4. kazanım işlenirken Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ali'nin hicretteki rolüne vurgu yapılması, 6. kazanım işlenirken Hz. Peygamberin bazı devlet başkanlarına gönderdiği elçi ve mektuplara da yer verilmesi, 8. kazanım işlenirken Peygamberimizin cenaze ve defin işlemleri ile ilgili Hz. Ali'nin hizmetlerine de yer verilmesi istenmektedir.

9. sınıfta Hz Peygamberin hayatının kronolojik olarak yer verilmesi diğer sınıflarda Hz Muhammed öğrenme alanıyla ilgili ünitelerin daha iyi anlaşılması için temel bilgiler içerdiği söylenebilir. Ancak aynı konunun ilköğretim 6. sınıfta yer alması öğrenciler için tekrar mahiyetinde olacaktır. Din öğretimindeki olumsuzluk-

²⁷ Son programda "soy ağacı oluşturalım" şeklinde ifade edilmiştir.

lardan biri de bıkkınlığa yol açan çok tekrarlarla yer verilmesidir.²⁸ Bu olumsuz durumdan kurtulmak için “Hz Muhammed’in Hayatı” ünitesi 9. sınıf öğrenci seviyesine uygun olarak daha ayrıntılı bir şekilde planlanması gerekmektedir.

Tablo 3: 10. Sınıf Kazanım ve Ünite Açılım Tablosu

KAZANIMLAR	KUR’AN’A GÖRE HZ. MUHAMMED
1-Hz. Muhammed’in bizler gibi bir insan olduğunu fark eder ve Kuran’dan örnekler verir. ²⁹	1. 1-Hz. Muhammed Bir İnsandır.
2-Hz. Muhammed’i diğer insanlardan ayıran en önemli özelliğinin Allah’tan vahiy alışı olduğuna ulaşır. ³⁰	2. 2-Hz. Muhammed Bir Peygamberdir.
3-Hz Muhammed’in görevlerinden birisinin Kur’an-ı açıklamak olduğunu vurgular	3. 3-Hz. Muhammed Kur’an-ı Kerim’i Açıklayıcıdır.
4-Hz Muhammed’in insanları baskı ve zor kullanmaktan uyararak ve aydınlatmak görevinin olduğunu fark eder. ³¹	4. 4-Hz. Muhammed Uyanıcıdır.
5-Hz. Muhammed’in insanlık için bir rahmet olmasının nedenlerini örneklerden hareketle açıklar.	5-Hz. Muhammed İnsanlığa Bir Rahmettir.

“Kur’an-a Göre Hz Muhammed” ünitesi, Hz Peygamberin insani ve peygamberlik yönünü vurgulayan konulardan oluşmaktadır. Özellikle İslam dünyasında Hz Peygamberin beşeri yönü ile peygamberlik yönü arasında sağlıklı bir anlayışın hâkim olduğunu söylemek oldukça zordur. Dolayısıyla doğru bir peygamber ve sünnet anlayışının kazanılmasında Hz Muhammed’in doğru anlaşılmasının önemi düşünüldüğünde ünitenin ve kazanımlarının çok yerinde olduğu söylenebilir. Ünite konuları ve kazanımlar, temel alınan eğitimsel ve dinbilimsel yaklaşıma uygundur. Öğrencilerin, araştırma, Kur’an-ı Kerim mealini kullanabilme, mekân, zaman ve kronolojiyi doğru algılama gibi becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Öncelikle verilecek değerler; bilimsellik, güven, sevgi ve saygıdır. Örnek etkinlik olarak “Onlar vahiy alır” adlı etkinlik olup, Hz. Muhammed’i diğer insanlardan ayıran en önemli özelliğinin Allah’tan vahiy alması olduğunu belirten ayetleri Kur’an’dan bulmaları istenmektedir. Ayrıca programda “Peygamberler de insandır”, “Âlemlere Rahmet”, “O Vahiy Açıklayandır”³² adlı etkinliklerde bulunmaktadır.

1 ve 2. kazanımlarda Hz Muhammed’in bir insan olduğu, diğer insanlardan ayrılan en önemli özelliğinin Allah’tan vahiy aldığı ön plana çıkarılmıştır. Kuran, “De ki; ben yalnızca sizin gibi bir insanım. Bana ilahınızın tek bir ilah olduğu vahyolunuyor”³³ ayetiyle Hz Peygamberin bu iki özelliğine dikkat çekmiştir. Hz

²⁸ Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Ankara, 2007, s. 120

²⁹ Son programda “bizler gibi” ifadesi çıkarılmıştır. Bkz: 2010 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 41.

³⁰ 2010 programında, “...Allah’tan vahiy alması olduğunu fark eder” şeklinde değiştirilmiştir. Bkz: s. 41.

³¹ 3. ve 4. kazanımlar, 2010 programında “Hz Muhammed’in Kur’an-ı açıklayıcı ve insanları Uyanıcılık görevlerini örneklerle açıklar.” şeklinde birleştirilmiştir. Bkz: 2010 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 41.

³² Son iki etkinlik son programa ilave edilmiştir. 2010 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 41.

³³ Fussilet 41/6

Peygamber "Hristiyanların Meryemoğlu İsa'yı aşırı yüceltikleri gibi siz de beni aşırı yüceltmeyin. Ben sadece bir kulum, o halde: Allah'ın kulu ve elçisi deyin"³⁴ buyurarak insanüstü sıfatların kendisine yakıştırılmamasını istemiş ve hiçbir zaman kendisi için aşırılıklara izin vermemiştir. 2. kazanım işlenirken Hz. Peygamberin sıdk, emanet, ismet, tebliğ ve fetanet sıfatlarına yer verilmesi önerilmektedir.

Kuran, Hz Muhammed'i beşer olmanın yanında kendisine vahyedilen, insanları müjdeleyici, uyarıcı, Allah yoluna çağırıcı, iyiliği emredip kötülükten sakındırıcı olarak gönderilmiş Allah'ın bir elçisi şeklinde nitelendirmektedir. Bu bağlamda diğer kazanımlarda, Kuran-ı açıklama, insanlığa bir rahmet ve uyarıcı olma gibi Hz Muhammed'in peygamberlik yönüne vurgu yapılmıştır. Böylece öğrenciler, Hz Peygamberi bir insan ve peygamber olarak, Kur'an'ın tanıttığı bir şekilde anlama imkânı bulmaları hedeflenmektedir. Ayrıca 3. kazanım işlenirken Hz. Muhammed'in insanları baskı ve zor kullanmadan uyarmak ve aydınlatmak görevinin olduğunu vurgulanması istenmektedir.

"Kuran'a Göre Hz Muhammed" ünitesinde yer alan Hz Muhammed'in insani ve peygamberlik yönüyle ilgili konular, ilköğretim 7. sınıf konuları arasında da yer alması öğrenciler için tekrar mahiyetinde olacağından sıkıcı hale gelebilir. Bu durumda konular işlenirken öğretmenler, öğrencilerin eleştirel bir gözle bakmasını sağlamalı, toplumdaki yanlış peygamber tasavvurlarına dikkat çekerek dersi sunmalıdır.

Tablo 4: 11. Sınıf Kazanım ve Ünite Açılım Tablosu

KAZANIMLAR	HZ. MUHAMMED'İN ÖRNEKLİĞİ
1-Örnek insanın özelliklerini ayetlerle açıklar. ³⁵	11. Kuran'da Örnek İnsan ve Özellikleri
2-İslam'ı anlamada Hz. Muhammed'in örnek teşkil ettiğini kavrar.	2. Hz. Muhammed Bizim İçin Bir Örnektir.
3-Hz. Peygamberin olaylar karşısındaki davranışlarından hareketle kişiliği ile ilgili çıkarımlarda bulunur.	2.1. Hz. Muhammed'in Güvenilirliği
4-Hz. Peygamberin kendisine verilen görevi yerine getirmedeki sorumluluk bilincini örneklerle açıklar.	2.2. Hz. Muhammed'in Merhametliliği
5-Kültürümüzdeki Hz. Muhammed sevgisini, Hoca Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Mevlana, Hacı Bektaş Veli, Nesimi, Hatayî vb. den örneklerle açıklar.	2.3. Hz. Muhammed'in Adaletli Oluşu
6-Ehl-i Beyt kavramının içeriğini açıklar.	2.4. Hz. Muhammed'in Kolaylaştırıcılığı
7-Kültürümüzde Ehl-i Beyt sevgisinin çeşitli tezahürleri olduğunu fark eder.	2.5. Hz. Muhammed'in Hoşgörüsü
	2.6. Hz. Muhammed'in Sabrı ve Kararlılığı
	3. Kültürümüzde Hz. Muhammed Sevgisi
	4. Kültürümüzde Ehl-i Beyt Sevgisi
	Okuma Metni: Şiirlerimizde Hz. Muhammed Sevgisine Örnekler

Bilindiği gibi insan yaşamında örnek almanın etkisi büyüktür. Genel anlamıyla eğitimin önemli bir kısmı örnek alma yoluyla öğrenmeye dayanır. İnsan toplumdaki düşünce ve davranış tarzlarını, dilini ve dini gelişimini, bütün kültürel unsurla-

³⁴ Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih, Çev: Abdullah Feyzi Kocaer, Cilt: 2, Ankara, 2004, s. 500

³⁵ Son programa ilave edilmiştir. Bkz: 2010 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 48

rı özümsemeyi bu yolla öğrenir.³⁶ Dolayısıyla bu ünite de Hz Muhammed'in örneğine, Müslümanlar için model olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Üniteyle ilgili kazanımlar, temel alınan eğitimsel ve din bilimsel yaklaşıma uygundur. Öğrencilerin eleştirel düşünme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, mekân, zaman ve kronolojiyi doğru algılama becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Öncelikle verilecek değerler; güven, merhamet, adil olma, hoşgörü, sabır, sevgi, dürüstlük, samimiyettir. Örnek etkinlik olarak "Edebiyatımızda Hz Muhammed" adlı etkinlik verilmiştir. Bu etkinlikte, Hoca Ahmet Yesevî, Yunus Emre, Mevlana, Hacı Bektaşî Velî'nin, Hatayî'nin rolleri öğrencilere verilir. Diğer öğrencilerden de bu roller içerisinde Hz. Muhammed'in hangi özelliklerine dikkat çekildiğini belirtmeleri istenmektedir. Ayrıca "En Güzel Örnek", "Duygularımızı Arz Ediyoruz", "Şiirlerde Hz. Peygamber", "Ehl-i Beyt'i Seviyoruz"³⁷ adlı etkinliklerde bulunmaktadır.

Bu ünite de Kur'an'da örnek insanın özellikleri, Hz Muhammed'in güvenilirliği, merhametli ve adaletli oluşu, kolaylaştırıcılığı, hoşgörülü olması, sabrı ve kararlılığı gibi Hz Peygamberin ahlaki özellikleri eğitime konu edilmiştir. Öğrencilerin, Hz Muhammed'in insanlara davranışlarıyla örnek olduğunu ve insani değerleri yerleştirmek için gönderildiğini kavramları amaçlanmaktadır.

Hız Peygamber'in müminler tarafında örnek alınması da basit bir taklit değil, bilinçli bir eylemdir. İlk dört kazanımla, Hz Muhammed'in örnek alınmanın bilinçli bir davranış olması gerektiği benimsenmeye çalışılmaktadır. Kişinin, bir kimseyi, bir davranışı niçin örnek aldığına veya ona tabi olduğunun farkında olması gerekir. Ancak bu durumda örnek alınan davranış benimsenilerek içselleştirilebilir.

"Kültürümüzde Hz Muhammed Sevgisi ve Ehl-i Beyt Sevgisi" konularına da yer verilmesi geçmişte olduğu gibi, yaşadığımız dönemde de Hz Muhammed sevgisinin eksilmeden devam ettiğini göstermesi açısından önemlidir.

Güvenilir, adalet, merhamet, hoşgörü gibi erdemli davranışların erozyona uğradığı günümüz toplumunda, Hz Muhammed'in örneğinde bu değerlerin genç nesillere öğretilmesi ve okullarda öğretim konusu yapılması kayda değer bir durumdur.

Tablo 5: 12. Sınıf Kazanım ve Ünite Açılım Tablosu

KAZANIMLAR	HZ. MUHAMMED'İ ANLAMA
1-Hadis ve sünnet kavramlarının anlamını örneklerle açıklar.	1. Hadis ve Sünnet
2-Hz. Muhammed'in sünnetinden ve hadislerinden örnekler verir.	2.Hz. Muhammed'in Davranışlarının Yerel ve Evrensel Boyutu
3-Hz. Muhammed'in sözlerinin ve davranışlarının yerel ve evrensel boyutunu kavrar.	3.Dinin Anlaşılmasında Sünnetin Önemi
4-Hz. Muhammed'in çeşitli olaylar karşısındaki farklı söz ve davranışlarının nedenlerini irdeler.	4.Hz Muhammed'i Nasıl Anlamalıyız? ³⁸
5-Hz. Muhammed'in sözlerinin ve davranışlarının inceliklerini anlayarak onu model alır.	5. Başlıca Hadis Kaynakları
6-Sünnet ve hadislerin, Kur'an'ı ve İslam'ı anlamak bakımından önemini irdeler.	
7- Literatürümüzde yer alan temel hadis kitaplarını tanır.	

³⁶ Abdurrahman Kasapoğlu, "Kur'an'da Usve-i Hasane Kavramı-Model Alma Yoluyla Öğrenme", *Diyanet İlimi Dergi*, Cilt: 42, Sayı: 3, 2006, s. 34

³⁷ Son programa ilave edilmiştir. Bkz: 2010 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 48

³⁸ Bu başlık son programda çıkarılmıştır. Bkz: 2010 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 63

Hız Muhammed'in söz ve davranışlarının inceliklerini bilerek model alınması gerektiğinin vurgulanması bakımından ünite konuları ve kazanımlar önemlidir. Kazanımların ifadeleri temele alınan eğitimsel ve din bilimsel yaklaşıma uygundur. Öncelikle verilecek değerler bilimsellik, sorumluluk, kültürel mirasa saygıdır. Ayrıca öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözüme, iletişim ve empati kurma, değişim ve sürekliliği algılamaya becerilerini geliştirmeye yöneliktir. Örnek etkinlikler olarak "Hadis ve Sünnet Kavramlarını Öğreniyoruz", "Taklit Etme mi, Örnek Alma mı? (Modelleme mi?)", "Onun Ahlakî Tavsiyeleri" adlı etkinlikler önerilmektedir.

Bu üniteye öğrencilere hadis ve sünnet kavramlarını tanımlayarak, Hz Peygamberi doğru anlama ve doğru modelleme bilinci kazandırma hedeflenmektedir (1., 2., 4., 5. kazanımlar). Kuran, İslam'ın ana kaynağıdır ve onu en iyi anlayan ve uygulayan da Hz Muhammed'tir. Sünnet Kuran'ın bir açıklaması ve uygulaması niteliğindedir. Dolayısıyla Kuran'ın anlaşılmasında ve İslam'ın uygulanmasında önemli bir yere sahiptir.³⁹ Bu bağlamda 6. kazanım dinin anlaşılmasında akıl ve vahiyle birlikte hadis ve sünnetin ne kadar önemli olduğu gerçeğinin kavratılmasına yöneliktir.

3. kazanımla Hz Muhammed'in davranışlarının yerel ve evrensel boyutu üzerinde durularak, O'nu nasıl örnek almamız gerektiğine vurgu yapılmasının istenmesi doğru bir peygamber ve sünnet anlayışının oluşturulmasına yönelik olduğu söylenebilir. Ünitenin sonunda Kütüb-i Sitte diye meşhur olan altı hadis kitabı tanıtılmakta, ayrıca programda 7. kazanım işlenirken Kütüb-i Erbaa'ya da değinilmesi tavsiye edilmektedir.

Sonuç olarak "Hz Muhammed'i Anlama" adlı ünite ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin doğru bir peygamber ve sünnet tasavvurunun oluşmasında büyük katkı sağlayacağı söylenebilir. Zira Hz Muhammed öğrenme alanıyla ilgili diğer üç ünitenin benzer şekilde ilköğretim programında da yer alması, bu ünitenin Hz Muhammed'in doğru anlaşılması ve örnek alınmasında önemli bir boşluğu doldurduğu ifade edilebilir. Ayrıca ünite ve kazanımları genç nesillere, Hz Muhammed'i örnek alırken şekilci ve lafızcı bir yaklaşımla değil, O'nun davranışlarındaki amaç ve hikmetleri bilerek günümüz şartlarına göre yorumlamak suretiyle evrensel değerler oluşturma bilincinin geliştirilmesi açısından da önem arz etmektedir.

Ayrıca programda "Hz Muhammed öğrenme alanı" dışında da Hz Peygamberle ilgili konuların bulunduğu görülmektedir.

11. sınıfta "Aile ve Din" ünitesinde⁴⁰ "Kuran'dan ve Hz Peygamber'den Aile İle İlgili Öğütler" konusu çerçevesinde, "Ailenin kurulması ve korunması", "Aile içi iletişim", "Aile içi görev ve sorumluluklar", "Hıssım, akraba ve komşularla ilgili öğütler" alt başlıkları altında Kuran'ın ve Hz Peygamber'in tavsiyelerine yer verilmiştir.

Aynı sınıfta "İslam ve Estetik" ünitesinde "Hz Muhammed ve Güzellik" ko-

³⁹ Mehmet Erdoğan, *Akıl-Vahiy Dengesi Açısından Sünnet*, İFAV Yayınları, İstanbul, 1995, s. 254-259

⁴⁰ Eski programda bu konu 9. sınıfta "Değerler ve Aile" ünitesinde yer alırken, yeni programda aile konusu müstakil bir ünite haline getirilmiştir. Bkz: 2010 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 50

nusu bulunmaktadır. Programda konuyla ilgili kazanım, ‘Hz. Muhammed’in her durumda estetik olanı hayatına taşıma çabasına örnekler verir’ şeklinde ifade edilmiştir. Bu kazanım, “Hz Muhammed’in Örnekligi” ünitesinin 2. kazanımı ile ilişkilendirilmesi önerildiğinden, kazanım için sürekliliğinin olduğu söylenebilir. Ayrıca Kendi davranışlarını Hz. Muhammed’in estetik ve güzellik ile ilgili söz ve davranışlarıyla kıyaslayarak kendi eksikliklerini görmesi ve bu eksiklikleri giderme noktasında yön belirlemesi amacıyla, “Hz Muhammed ve Ben” adlı etkinlik örnek olarak verilmiştir.⁴¹

12. sınıf “İslam ve Barış” ünitesinde⁴² “Hz Muhammed Bir Barış Elçisidir” konusuna yer verilmiştir. Konuyla ilgili kazanım, “Hz Muhammed’in barışçı kişiliğini örneklerle açıklar” şeklinde ifade edilmiştir. Son zamanlarda dünyada İslam ve terör kavramlarının yan yana getirilmesi programda İslam’ın barış dini, Hz Peygamber’in de barışsever bir kişiliğe sahip olduğunun vurgulanmasını gerekli kılmıştır. İnsanlık için gönderilen son peygamber Hz Muhammed her konuda olduğu gibi, barış konusunda da örnek bir insandır.

Hz Muhammed her zaman barıştan yana olmuş, çevresindeki çeşitli gruplarla uzlaşma yoluna gitmiş ve ikili anlaşmalar yapmıştır. Hiçbir zaman anlaşmayı bozan taraf olmadığı gibi, yaptığı anlaşmalarla kargaşayı önleyerek toplumdaki huzur ve güveni sağlamıştır. Hz Peygamberin barışçı kişiliğinin ve mesajlarının genç nesillere öğretilmesi günümüz açısından ne kadar gerekli ve yerinde olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Öğün din eğitimi içerisinde Hz Peygamber öğretiminin Ortaöğretim DKAB programları çerçevesinde incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır.

1982 Programının ilke ve amaçlarında “Hz Muhammed’in örnek ahlakı ve üstün şahsiyetine vurgu yapılmakta ise de belirtilen ilke ve amaçların gerçekleştirilebilmesi için Hz Peygamberle ilgili konulara yeteri kadar yer verilmediği görülmektedir. Dolayısıyla programın içeriği, ilke ve amaçlarına uygun olarak oluşturulamamıştır. Hz Peygamberle ilgili yer alan konular arasında da bir bütünlük yoktur.

2005 yılından itibaren uygulanmaya konulan Ortaöğretim DKAB programı, daha önceki programlardan yapı ve felsefe olarak farklılık arz etmektedir. Programda 7 öğrenme alanı belirlenmiş, Hz Peygamberle ilgili kazanımların ve ünitelerin yer aldığı “Hz Muhammed” öğrenme alanına yer verilmiştir. Bu öğrenme alanı; “Hz Muhammed’in Hayatı”, “Kuran’a Göre Hz Muhammed”, “Hz Muhammed’in Örnekligi” ve “Hz Muhammed’i Anlama” ünitelerini içermektedir. 9. sınıftan itibaren son sınıfa kadar Hz Peygamber ile ilgili konulara kesintisiz olarak yer verildiği görülmektedir.

2010 yılında yapılan program değişikliği 2005’deki programın felsefesine sadık kalınarak yapılmış ve Hz Muhammed öğrenme alanındaki değişiklikler bazı

⁴¹ 2005 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 65; 2010 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 52

⁴² Eski programda bu ünite 11. sınıfta yer almaktaydı. Bkz: 2005 Ortaöğretim DKAB Programı, s. 78

kazanımların farklı şekilde ifade edilmesi veya bazı kazanımların ilavesi şeklinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla 2005 ve 2010 yıllarında kabul edilen programlarda Hz Peygamberle ilgili konuların içerik bakımından aynı olduğu görülmektedir.

Her iki programda da öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olarak Hz Muhammed'in aile ve sosyal çevresi, çocukluk ve gençlik yılları erdemli davranışlarıyla bir bütünlük içerisinde verilmesi, bilgilendirme ile birlikte davranış kazandırma ve geliştirmeye yönelik olduğu söylenebilir. Sonraki sınıflarda ise peygamber olarak Hz Muhammed ve peygamberi etkinlikleri, O'nun insani ve peygamberlik yönü Kuran merkezli anlatılmakta, Hz Peygamberin örnek ahlakı düşündürücü ve yönlendirici bir şekilde işlenerek genç nesillere sosyal bir model olarak sunulması amaçlanmaktadır. Ayrıca son sınıfta yer alan "Hz Muhammed'i Anlama" ünitesi, Ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin doğru bir peygamber ve sünnet tasavvurunun oluşmasında önemli bir boşluğu doldurduğu ifade edilebilir.

Ortaöğretim DKAB dersinde "Hz Muhammed Öğrenme Alanı" ders saati açısından yaklaşık %15, kazanım açısından da %12 oranında temsil edilmektedir. Kazanım cümlelerinin büyük çoğunluğu "kavrar, tanır, açıklar, vurgular" şeklinde ifade edildiği, bu haliyle kazanımların daha çok bilişsel alana hitap ettiği söylenebilir.

1982 yılında hazırlanan öğretim programının aksine 2005 ve 2010 yılındaki öğretim programlarında Hz Muhammed'in hayatı sadece kronolojik bir şekilde yer almadığı, onun kişiliği, örnekliği ve ahlaki vasıfları temel alınarak Kuran merkezli bir peygamber profili geliştirmeye yönelik konu çeşitliliğine yer verildiği görülmektedir.

Ortaöğretim müfredatında Hz Muhammed öğrenme alanıyla ilgili konulara kendi içinde kademeli olarak yer verilmekle birlikte Hz Peygamberin hayatı ve örnekliği gibi konuların ilköğretim programında da benzer şekilde mevcut olduğu, konuların tekrarlanmasından dolayı, öğrencilerde bıkkınlığa yol açabileceği söylenebilir.

Şu önerilerde bulunulabilir;

-Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programına ayrıca " Hz Muhammed ve Gençlik, Hz Muhammed ve aile hayatı, Hz Muhammed'in Ahlak Anlayışı" gibi öğrencilerin ilgisini çekecek konulara da yer verilmelidir.

-Bu derslerde sevgi ve rahmet peygamberi olan Hz Muhammed'in örnek davranışları ve evrensel mesajları yeni şartlar çerçevesinde pedagojik açıdan güncellenerek genç nesillere sosyal bir model olarak sunulmalıdır.

-Hz Muhammed Öğrenme Alanı ile ilgili ünite kazanımları öncelikle duyuşsal alana hitap etmeli ve öğrencide davranış değişikliğini hedeflemelidir.

-Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri, derslerde ezberci ve klasik anlatım metodu yerine, çağdaş eğitim-öğretim metotlarından faydalanmalı, çeşitli etkinlik ve materyallerle öğrenciler derse motive edilmelidir.

Kaynakça

- Altaş, Nurullah, **Gençlik Döneminde Din Olgusu ve Liselerde Din Öğretimi**, Ankara, Nobel Yay., 2004
- _____; *"Ortaöğretimde Din Eğitimi"*, **Din Eğitimi**, Edit: Mustafa Köylü, Nurullah Altaş, Gündüz Eğitim ve Yay., Ankara, 2012
- _____; *"Türkiye'de Zorunlu Din Öğretimini Yapılandıran Süreç, Hedefler ve Yeni Yöntem Arayışı (1980-2001)"*, **Dini Araştırmalar**, 2002, C.4, sayı:12
- Aydın, Mehmet Zeki, *"Program Geliştirme Açısından Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Ders Programı"*, **Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitimi ve Öğretiminin Problemleri**, İBAV Yayınları, Kayseri, 1998
- Azimli, Mehmet, **Siyeri Farklı Okumak**, Ankara Okulu Yayınları, Ankara,
- Bağcı, Hacı Musa, *"Modern Dünyada Peygamber Algısı"*, **Eski-Yeni**, Üç Aylık Düşünce Dergisi, sayı: 17; İlkbahar 2010
- Bilgin, Beyza, **Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi**, Ankara, 2007
- Bulut, Zübeyir, *"Yeni Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Kuramsal Temeli ve İnanç Öğrenme Alanının Değerlendirilmesi"*, **Türkiye'de Okullarda Din Eğitimi**, İstanbul, 2011
- Buyrukçu, Ramazan, *"Çağımızda Hz Peygamberi Anlamak ve Anlatmak"*, **III. Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğler (2000)**, Isparta, 2001
- _____; *"Ortaokullardaki Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimine Genel Bir Bakış"*, **Dini Araştırmalar**, c:2, sayı: 4, 1999
- Cebeci, Suat, **Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi**, Akçağ Yayınları, Ankara
- Erdoğan, Mehmet, **Akıl-Vahiy Dengesi Açısından Sünnet**, İFAV Yayınları, İstanbul, 1995
- Erul, Bünyamin, *"Hz Peygamber'in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım"* **Diyanet İlmî Dergi (Peygamberimiz Hz Muhammed Özel Sayısı)**, Ankara, 2003
- Esed, Muhammed, **Kuran Mesajı**, İşaret Yayınları, İstanbul, 1999
- Kasapoğlu, Abdurrahman, *"Kuran'da Usve-i Hasane Kavramı-Model Alma Yoluya Öğrenme"*, **Diyanet İlmî Dergi**, Cilt: 42, Sayı: 3, 2006
- Kaymakcan, Recep, *Türkiye'de Din Eğitiminde Çoğulculuk ve Yapılandırmacılık: Yeni Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı Bağlamında Bir Değerlendirme*, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, 7/1, 2007
- _____; *"Türk Gençlerinin Din Eğitimi Algılaması"*, **Marife**, Yıl: 6, Sayı: 2, 2006
- _____; **Yeni Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı İnceleme ve Değerlendirme Raporu**, Eğitim Reformu Girişimi, İstanbul, 2007

Kırbaçoğlu, Hayri, " Hz Peygamber Tasavvurumuzun Dönüşümü: Paradigmadan Paragona, Paragondan Kozmik İlkeye" **IV. Kutlu Doğum Sempozyumu** (19-20 Nisan 2001), Isparta, 2002

MEB, **Tebliğler Dergisi**, 29 Mart 1982, sayı: 2109

MEB, **Tebliğler Dergisi**, 3 Nisan.1992, sayı: 2356,

Okumuş, Mesut, "Hz Peygamberin Örnek Ahlaki Kişiliğinden Kesitler", **Diyanet İlmî Dergi**, Cilt: 39; Sayı: 2, 2003

Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (9,10,11,12.Sınıflar), Ankara, 2005

Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (9,10,11,12.Sınıflar), Ankara, 2010

Öcal, Mustafa, "*Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Ulaşılması Gereken Hedefler ve Gerçekleşme Oranları*",**Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitimi ve Öğretiminin Problemleri**, İBAV Yayınları, Kayseri, 1998

Özdemir, Saadettin, **Ortaöğretim Gençlerinin Din Öğretimi İhtiyaçları**, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 5, 1998

Yazır, Elmalı Hamdi, **Hak Dini Kuran Dili**, C: VI, Akçağ Yay.,

Yıldırım, Ahmet, **Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları**, Diyanet Vakfı Yay., Ankara, 2009

Yürük, Tuğrul, "İlk ve Orta Öğretimde Din Öğretimi: Din Dersleri", **Din Eğitimi** (El Kitabı), Editör: Recai Doğan, Remziye Ege, Grafiker Yay., Ankara, 2012